

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІЗАЦІЇ РОЗМОВНОСТІ У ТВОРІ РОМАНА ІВАНИЧУКА «ХРЕСНА ПРОЩА»

У статті описано лексичні засоби стилізації розмовності в історичному романі Романа Іваничука «Хресна проща»: проаналізовано лексико-семантичні групи іменників та дієслів із розмовним значенням, визначено словотвірні маркери розмовності таких мовних одиниць. Серед усіх розмовних лексем виявлено марковані часом, які відображають різні суспільно-політичні реалії (60-ті роки ХХ ст., час князівського правління Данила Галицького та його сина Лева і перша половина ХХ століття).

Ключові слова: лексичні засоби, стилізація розмовності, історичний роман «Хресна проща», Роман Іваничук.

Елена Штонь. Наталия Бойчук. ЛЕКСИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА СТИЛИЗАЦИИ РАЗГОВОРНОСТИ В ПРОИЗВЕДЕНИИ РОМАНА ИВАНИЧУКА «КРЕСТНЫЙ ХОД»

В статье описаны лексические средства стилизации разговорности в историческом романе Р. Иваничука «Крестный ход»: проанализированы лексико-семантические группы имён существительных и глаголов с разговорным значением, определены словообразовательные маркеры разговорности таких языковых единиц. Среди всех разговорных лексем выявлены маркированные временем, которые отображают разные общественно-политические реалии (60-тые годы ХХ ст., время княжеского правления Данила Галицкого и его сына Льва и первая половина ХХ столетия).

Ключевые слова: лексические средства, стилизация разговорности, исторический роман «Крестный ход», Роман Иваничук.

Olena Shton. Nataliia Boichuk. LEXICAL MEANS OF COLLOQUIAL STYLIZATION IN ROMAN IVANYCHUK'S NOVEL «KHRESNA PROSHCHA»

The article describes lexical means of colloquial stylization in Roman Ivanychuk's historical novel «Khresna proshcha». It is analyzed lexical and semantic groups of nouns and verbs with colloquial meaning, and defined derivational markers of colloquial stylization of such linguistic units. The colloquial lexemes marked by time and reflecting the different social and political phenomena (during the first half of the twelfth century and 1260s when Daniel of Galicia and his son Leo reigned) are revealed.

Key words: lexical means, colloquial stylization, historical novel "Khresna proshcha", Roman Ivanychuk.

Мова художніх творів характеризується поєднанням усної та писемної форм загальнонародної мови. Лексичні одиниці розмовного стилю із засобів мовного вираження перетворюються на засоби художнього зображення дійсності.

Проблема дослідження стилістичного потенціалу елементів розмовного стилю в художньому тексті розглядається у працях українських мовознавців, серед яких С. Биби́к, І. Білоді́д, В. Ващенко, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, Л. Мацько, М. Пилинський, В. Русанівський, Н. Сологуб, Т. Ткаченко та ін.

За визначенням Т. Ткаченко, стилізація розмовності в мові художньої літератури – це свідоме переймання письменником характерних ознак розмовного стилю, яке полягає в увиразненні різнорівневих засобів живої народної мови та їх естетичної модифікації з метою досягнення в художній мові необхідних авторові стилістичних ефектів. Метою стилізації розмовності є відтворення в художньому тексті часового й локального колоритів, соціального

типу зображуваного середовища, характерних особливостей мовлення персонажів [4, с. 7]. Саме розмовність, яка знаходить своє вираження перш за все на рівні семантичних структур лексики, фразеології та синтаксису, великою мірою визначає своєрідність індивідуального стилю письменника. Із цього погляду дослідження лексичних засобів розмовної стилізації у творі «Хресна проща», що з'явився на світ зовсім недавно, та вже встиг зайняти почесне місце у мистецькому доробку майстра української історичної прози Романа Іваничука, є актуальним.

Метою розвідки є лінгвостилістичний аналіз лексичних засобів стилізації розмовності в історичному романі Р. Іваничука «Хресна проща».

У мові художньої прози, на думку С. Бирик, слід розрізняти кілька груп розмовних стилем: 1) експресивно нейтральна лексика (побутовизми, етнографізми); 2) експресивно маркована, емоційно-оцінна лексика, у тому числі просторіччя; 3) лексика обмеженого вжитку (діалектизми, жаргонізми, слова дитячої мови, застарілі слова); 4) лексика із ненормативним фонетико-граматичним оформленням (просторіччя, діалектизми). Науковець також зазначає, що «чітку класифікацію розмовних стилем скласти складно, оскільки емоційно-експресивний та функціонально-стилістичний аспекти семантики розмовних елементів переважно накладаються» [1, с. 126-127].

Лексико-семантичні групи (ЛСГ) розмовних слів широко представлені в тексті романного триптиха на рівні різних частин мови – іменників, прикметників, дієслів, прислівників тощо. Оскільки таких одиниць у творі є значна кількість, у статті детально проаналізуємо лише іменники та дієслова.

Серед іменникових розмовних елементів найчастотнішими є різноманітні номінації осіб. На словотвірному рівні такі лексеми вирізняються суфіксами:

1) **-ик-, -ник-**. Деривати, утворені за їх допомогою, становлять різні лексико-семантичні групи, серед яких можемо виділити назви осіб за родом діяльності (*п'ятикурсник, однокурсник, заочник, благодійник, смертник, наслідник*), професією (*буфетник, трамвайник*), характерною рисою, ознакою (*ворохобник, коромольник, безвірник*): «...коли Ігор сів за столик, що стояв посередині квадратної зали, в **буфетника** згримасилась зніяковіла міна на обличчі...» [2, с. 121]; «...**трамвайники** вважалися передміською елітою, зате в центрі їх мали за нижчу касту...» [2, с. 48];

2) **-щик-** (не нормативний для української мови), слугує для творення назв осіб за родом занять (*донощик, тюремщик*): «На нас дивився чоловічок у клепані, якого ми вважали **донощиком** і прокляли його» [2, с. 113]; «...обидва однаково падали на табірній площі від ударів гумовими кийками, обидвом **тюремщики** вибивали зуби сталевими персями кастетів ...» [2, с. 258];

3) **-ун-**, представлений дериватами *дикун, бурчун, віщун* – назвами особи за властивою їй дією чи ознакою: «А юрба наближалася, обступала Пантелу, ...ї подумав дякон, що він потрапив у край **дикунів**» [2, с. 193]; «– А цього **віщуна** лиха нагодуйте й постеліть йому в гридниці, нехай відпочине...» [2, с. 140];

4) **-ух-** у словах *сидуха, відчайдух*: «Славна столиця Галичини очима родовитих львов'яків – ремісників, вуличних батьрів, базарних **сидух**, трамвайних кондукторів...» [2, с. 47]; «Над хребтом тьмяніли важкі снігові хмари й заповнювали собою розколини й провалля – може, для того, щоб **відчайдух**, який захотів би вибратися з цих незвістей на світ Божий, загубився в темряві й осліп...» [2, с. 80-81]. Лексема «сидуха», крім розмовної, має також позначку застарілості. СУМ тлумачить її так – це «жінка, що займається дрібною приватною торгівлею на ринку або на вулиці» [3, IX, с. 161];

5) **-енк-** репрезентує назви осіб за сімейним станом. У романі натрапляємо на один дериват із таким суфіксом: «А нам немає за що каятися. /– Та хоча б за те, що ви **безбатченки!** – намагався Черепов утримати наперед продуману процедуру конфірмації...» [2, с. 105];

6) **-ець, -єць** є словотвірним маркером розмовності у словах, які, з одного боку, вказують на приналежність людини до чогось (*партієць*), з іншого – називають носія прикметності (*обірванець, стражденець, читець, залишенець, злословець*): «Ніхто навіть не знає й того, що деякі **партійці** потаємно святкують Різдво й Великдень при заслонених вікнах...» [2, с.45];

«...*хто не знав того обірванця Антошка, котрий навіть у будні на порозі храму простягав руку за ялмужною...*» [2, с. 123];

7) -к-, приєднання якого до основи іменника утворює назви професій жіночого роду чи номінації за родом діяльності, ознакою. У романі знаходимо слова *артистка, доярка, офіціантка, учителька, секретарка, студентка, школярка, інтелектуалка*: «*Ми сіли за стіл й далі мовчали. До нас підійшла офіціантка й узяла замовлення на сніданок*» [2, с. 74]; «*Вона спитала Аркадія, де займатиметься драмгурток, й він узяв її за руку, мов дитину, бо ж була маленька й шупла, схожа більше на школярку, ніж на студентку*» [2, с. 13-14].

Стилістичне значення «розмовності» є маркером невимушеного розмовно-побутового, повсякденного спілкування і, як зазначає С. Бирик, одиниці із таким значенням «несуть на собі «тягар» функціонально-стильової та соціально оцінної характеристики, що по-різному модифікується в тих чи тих мовно-естетичних текстових умовах, співвідносних з часово-просторовою динамікою літературної норми» [1, с. 143].

Серед усіх розмовних лексичних одиниць, які номінують осіб за певним критерієм, в окрему групу варто виділити марковані часом слова, що відображають суспільно-політичні реалії ХХ століття як одного з основних періодів, описуваних у романі. Це лексеми *оунівець, енкаведист, колгоспник, капезеушник, усусус, більшовик, комсомолец*: «*Арештовували просвітян, священиків, учителів, оунівців і навіть капезеушників, запідозрених у націонал-комуністичних переконаннях*» [2, с. 277]; «*А по Різді сколихнула Львів жахлива чутка: зі шкіл та інститутів енкаведисти забрали понад п'ятдесят дівчаток і всіх розстріляли в бункері на Цитаделі*» [2, с. 277]; «*Зореслава вельми здивувалася, побачивши їх обидвох за одним столом та ще й за пляшкою монопольки, адже один з них на сільському фестині виходив до народу із синьо-жовтим знаменом, а другий червоним прапором вимахував перед жертвенною могилою, висипаною на пам'ять полеглих усусусів, образливими вигуками заважаючи оунівцям промовляти, а дівочому хоріві виконувати патріотичні пісні*» [2, с. 257-258].

Найчисельніша тематична група серед усіх зафіксованих у романі іменників – це розмовно-побутова лексика. У її межах можна виділити лексико-семантичні групи номінацій:

– одягу (*льоля, кальсони, підштанники, шкрянка*): «*...Аркадій поволі роздягається., сідає на ліжко й довго стягає з себе підштанники...*» [2, с. 68];

– продуктів та напоїв, представлених номенами *шкаралуца (яйця), пійло, монополька*. Лексема *пійло* живається у тексті з виразно зниженим звучанням, що криється в її негативній конотації: «*...заохочена блекотним пійлом галайстра горланила у кумисних вертепах сороміцьких пісень й ревіла, немов напасені бики в стадах ...*» [2, с. 227]. Це стилістично підкреслюється і використанням означення *блекотний*, тобто такий, «що отрує, одурманює, притуплює розум» [3, I, 197]. Автор також уживає і синонімічне словосполучення *отруйне зілля*: «*Й замовкло милозвуччя співів над Збручем і Дністром, а замість пісень проквілили плачі осиротілих дітей, лемент овдовілих жон і п'яне ревіння чоловіків, гейби спосених солодом отруйного зілля з Лотосового острова*» 2 [с. 191]. *Монополька* – це казенна горілка, що колись продавалася в монопольних винних крамницях, тому це слово має ще й часову маркованість: «*Зореслава вельми здивувалася, побачивши їх обидвох за одним столом та ще й за пляшкою монопольки...*» [2, с. 257];

– кухонного начиння: «*А вони... увірвалися до хати, занишпорили по всіх кутках й, зачувши, як та каша в баняку булькотить, вхопили посудину й вилили їжу крізь вікно в пісок*» [2, с. 262];

– засобів для перевезення людей: «*У Львові вже заганяли в товарняки польські сім'ї, й стугоніли ті ясирні ешелони в Сибір і Казахстан...*» [2, с. 273]; «*...їх [людей] били, морили голодом, а потім у зачинених теплушках тижнями везли до Німеччини...*» [2, с. 77]; «*Й тут надлетіла електричка, Ліда заскочила до вагона, знайшла вільне місце, Аркадій підсів до неї, взяв за руку*» [2, с. 63];

– предметів, пов'язаних із тютюнопалінням: «*Втім двері до кав'ярні з грюкотом відчинилися, й досередини увійшов чоловічок у клепані. З обвислої нижньої губи звисав заслинений недопалок...*» [2, с. 46]; «*Потім вийняв з кишені газету, видер з неї квадратний клаптик, насипав у нього пучку тютюнової потерухи*» [2, с. 122].

Розмовними синонімами до назв, пов'язаних із зовнішнім виглядом тварин чи людей, згаданих у творі, є *круп* – крижі, *заріст* – волосся на тілі (голові, обличчі), *басаман* – синець: «...кінь Фільнія осідав на *круп*...» [2, с. 161]; «*Був отець змужнілий і в собі впевнений. Підборіддя, обрамлене чорним заростом, подалося вперед...*» [2, с. 275]; «*Страх добирався до нас поволі, зате туго й уперто, і чим блідішим ставав синій басаман під моїм лівим оком, тим глибше я усвідомлював наше безсилля: напад чорносотенців біля Миронової квартири був лише сигналом*» [2, с. 56].

Лексеми *мент* та *часина*, що позначають часові поняття, також відносимо до розмовно маркованих: «*Опам'ятався Пантела біля Золотих воріт у той мент, коли татарський темник наказав розв'язати сплутаного зрадливими боярами воєводу Дмитрія...*» [2, с. 147]; «*Осяйний спокій панував над ізографом і в цій хвилині, коли він накладав останні мазки на іконне зображення й просив Бога, щоб продовжив йому ще хоч на часину радість творення*» [2, с. 199].

Окрему ЛСГ у романі становить абстрактна лексика, що вказує на:

– внутрішній стан людини, її почуття і переживання. Це *соромота*, *пострах*, *раювання*, *стороніння*, які, у свою чергу, можна проілюструвати наступними прикладами: «...замість блаженства й щастя болісна ущербність зранила Аркадієву гордість, і він, йдучи додому, думав не про *раювання* з коханою, а про те, в який спосіб здолати її пиху...» [2, с. 65]; «...[баскак] що не день, то більше звіріє, й мовлять очевидці – четвертує страчених і для *постраху* розвішує шматки людських тіл на палях при дорогах» [2, с. 225-226];

– процеси та дії: *глузи*, *похвальба*, *стрим*, *вишкіл*, *затія*, *цькування*, *перемога*, *балачка*, *з'ява*, *писанина*. Наприклад: «...в залі почувлися то схвальні, то обурені вигуки – у студентів уже бракувало *стриму*, та ніхто з нас не запримічував, що з балкона пильно стежить за нашою поведінкою секретар комітету комсомолу Черепов і бере на мушку найсміливіших» [2, с. 19]; «...командир... з дива не міг вийти, чому прислали до нього на *вишкіл* саме письменника...» [2, с. 79]; «*Прихожан у Страдчівському храмі зрідло, лише старі бабусі б'ють поклони перед іконостасом, чекаючи з'яви Чудотворної ікони на білій проїмі*» [2, с. 236];

– стан, якості і властивості, репрезентовані лексемами *содом*, *несусвіття*, *брехня*, *мізерота*, *розгардіяш*, *мовчанка*: «*Й спитала Зореслава: / – Хто ж були ті люди, які такий содом чинили?*» [2, с. 262]; «*Він ще вичікував, поки визріє в ньому остаточне рішення, й тоді прийде до Ліди. Колишні його подвиги, геть усі, здавалися мізеротою, давні любаски втратили раптом свій шарм...*» [2, с. 65]; «*Й запала в келії гнітюча глуха мовчанка...*» [2, с. 266]. Сюди також входять деривати із суфіксами *-ачк-*, *-ячк-* (*сплячка*, *болячка*, *нетерплячка*).

Оскільки «Хресна проща» – це роман, у якому переплітаються різні історичні періоди, а саме 60-ті роки ХХ ст., час князівського правління Данила Галицького та його сина Лева і перша половина ХХ століття, то і лексика у творі має часову маркованість. Наприклад, утворені шляхом універбації слова *масовка*, *генералка*, *фальшивка*, *багатотиражка* тощо належать до сучасного періоду: «*Врешті після генеральної репетиції актриса кинула зневажливо: «Вертайся в масовку, ти бездарний!» і з тими словами пішла до своєї гримувальні; тоді Аркадій, схопивши зі столика букет троянд, що його завбачливо прихопив на генералку, подався за Діаною...*» [2, с. 15]; «... Ігор Романюк, вже досить знаний на факультеті поет: його вірші часто друкувалися в університетській *багатотиражці*...» [2, с. 8]. Для змалювання ж колориту давніх часів автор використовує лексеми, що є архаїзованими. Наприклад, *коромольником* (від заст. *коромола* – бунт) названо людину-бунтівника, бунтаря, заколотника: « – Подумай, жоно, що говориш: болохівці людьми татарськими стали, а ти заступаєшся за *коромольників* і зрадників, та ще й у ту хвилину, коли над Стриєм стоять ординські намети!» [2, с. 178].

Широко у «Хресній прощі» представлені розмовно марковані дієслова. Серед найчастіше вживаних лексем із формальними суфіксами розмовності виділяємо такі:

1) із суфіксами *-ува-*, *-юва-*: *політикувати*, *швабрувати*, *хазяйнувати*, *господарювати*, *резидувати*, *мародерствувати*, *блазнювати*, як, наприклад, у контекстах: «...жовнір сидів на лафеті своєї гармати, яку потім тут і покинув, він не *мародерствував*, як інші малярські вояки в містечку...» [2, с. 96]; «...п'яна мужва заливала себе дешевою горілкою – достоту як у

давні татарські часи кумисом, *блзнювала, реготала ...*» [2, с. 273]. Такі лексеми мають значення «бути кимось, ставати подібним до того, чим виступає (що називає) твірна основа»;

2) *-ону*, що вживається для творення лексем на позначення раптової, одноразової дії, яка відбулася в один конкретний момент: «...*Аркадій це відчув так боляче, ніби хтось шваргонує його ножем по горлі...*» [2, с. 106];

3) дієслова, утворені за моделлю «*префікс + постфікс(ся)*»: *сполошитися, спонатужитися, завалитися, влягатися, вгризатися, вдертися, втискатися, припасовуватися, розбалакатися, розманіжуватися, розперезатися, розтулитися, вступатися, напроситися, наготуватися, наїстися, напитися*. Такі лексеми є досить поширеними у тексті й залежно від префікса можуть набувати різних відтінків значень. Наприклад, дієслово (у реченні «*Старий Синютка так розбалакався, що годі було його стримати...*» [2, с.117]) означає поступовий розвиток дії, її наростання, а у наступному, з іншим префіксом, («*Коли чернець Миколай добирався до річки Дубровиці, ...наздогнав його чоловічок у порваному кожусі, назвав себе Пантелюю Маломужним з города Кам'яця, захованого від світу в земній розколіні над Смотричем, й напросився до нього в попутники*» [2, с. 145]) свідчить про доведення когось чи чогось інтенсивною дією до певного стану;

4) утворені від вигуків та звуконаслідувальних слів, такі, як *охати, кахкати*: «*Ігумен Миколай почав виймати з візочка пергаментні сувої та книги, розгортав їх, придивлявся й охав від обурення...*» [2, с. 204], «*Кажкали спросоння качки у гніздах серед прибережних уварів...*» [2, с. 120].

Стилістична потужність дієслів найповніше виявляється в їх семантиці, тож у романі виділяємо різноманітні лексико-семантичні групи.

Дієслова на позначення руху (пересування, переміщення) є засобом відтворення динаміки, сповільненості чи пришвидшення дії: «...*півчий Ісайя вислухав ктitora, подякував йому за благородний і для піднесення людського духа вельми потрібний задум й почвалав до літньої резиденції волинського князя...*» [2, с. 243] і «...*[Ростислав] щодуху почимчикував берегом до намету...*» [2, с. 214]. Дієслово *чвалати* означає «іти повільно, важко ступати, утворюючи шум, шарудіння; брести» [3, XI, с. 286], а *чимчикувати* відтворює протилежний процес – «іти швидко, поспішно, часто ступаючи» [3, XI, с. 324]. Синонімічний ряд із такими лексемами утворюють також слова *манджати, дріботіти, снувати*: «...*вони манджали, хто мав силу, через страдчівські ліси до турківського тракту, щоб ним допасти до Паннонії...*» [2, с. 96]; «*Зала затихла. Тихо прочинивши двері, вислизнув з аудиторії Аркадій, мовляв, його тут не було. За ним подріботіла Ореста*» [2, с. 86]; «...*коли гості так і не зрунтавши мовчанки, поснували до виходу, Митуса закинув гуслі на плече, вишився із світлиці попереду гостей...*» [2, с. 144]. Дієслово *вишитися*, тобто піти, також репрезентує переміщення суб'єкта у просторі.

Групу дієслів на позначення процесуального стану репрезентують лексеми *соватися, снити, термосити, вовтузитися, ворохобитися, знудити* тощо. Наприклад, у реченнях: «*Баскак засовався на войлоку, підібгав під себе ноги і, зручно вмостившись, заговорив, погрозово підвівши вгору вказівного пальця*» [2, с. 224]; «...*Шерстякова переривала гру, підходила до Аркадія, термосила його за оборки спудейського кафтана й говорила: «Ти телепень, а не актор...*» [2, с. 15]; «...*вони обоє мовчки брали участь у дискусії між Мироном і Антоном, й видно було по них: та суперечка тривала вже довго і встигла їх знудити*» [2, с. 29].

Позначені виразною експресією у тексті і лексеми *горланити, буркати*, що належать до дієслів мовлення: «...*заохочена блекотним пійлом галайстра горланила у кумисних вертепах соромітьких пісень ...*» [2, с. 227]; «– *А ви хто такий? – підійшов до чоловічка найжачений Мирон. / – Не твого розуму справа, – відбуркнув чоловічок*» [2, с. 34].

До лексико-семантичної групи вияву ознак відносно слова *соловіти*, тобто «ставати невиразним, тьмяніти (про очі, погляд)» [3, IX, 445] та *дебеліти* – «ставати нерухомим; дубіти» [3, II, 228]: «*З першої лави піших дружинників вийшов вродливий буйногровий парубійко з гусями через плече, й помітив князь, як під схвальні вигуки юрби соловіли улесливі очі луцьких бояр, що готові були перед ним і на коліна впасти...*» [2, с. 150]; «...*він запобігливо зазирає ігуменові в очі й, не побачивши в них справжнього гніву, задебелів...*» [2, с. 222].

Розмовні лексеми на позначення вияву почуттів, переживань також часто трапляються у творі. Серед них *розпачувати* (впадати в розпач), *м'ятися* (виявляти нерішучість, вагатися),

тетеріти (раптово бентежитися, ніяковіти, розгублюватися), *встидатися* (соромитися), *стерятися* (розгубитися): « – **Не розпачай**, моя дорога... Тобі напевне доводилось бачити, як у грізні повені стливає ріками сміття і як очищується вода після негоди. А забруднене мистецтво само себе згидить й очиститься. Будь оптимісткою, Лідко...» [2, с. 128]; «**Ігор зам'явся**. Признатися, що розпочав роботу над романом, **повстидався**, тож заговорив умисне недбало...» [2, с. 30-31].

Процеси сприйняття, зокрема зорового, представлені словами *пантрувати*, *запримічати*, *забачати*, що, відповідно, означають «дивитися пильно, уважно» та «помічати»: «...я побачив серед розгойданого тлуму студентів... маленьку й наче безпорадну Оресту: її голівка то зринала з людської повені, то губилася в ній, я **пантрував**, коли й де засвітиться її золота коса...» [2, с. 36]; «Сумні **половецькі очі Зореслави скрадливо**, щоб того суму милий **не запримітив**, пасли Митусу, а він **серцем слухав її тугу й пригортав до себе жону**, щоб на якусь хвилину **це затримати її біля себе...**» [2, с. 158].

Процеси, що характеризують не людей, а предмети, представлені дієсловами на позначення вияву звукових явищ: «**Квапився Бурундай до Сараю**, куди **теж поспішали хан Ногай із Самарканда й емір Телебуга із Суздаля**, щоб **першими увійти до намету покійного хакана**, над яким **лопотів зелений стяг із зображенням чорного крука**, що **тримає в пазурах криваву здобич**» [2, с. 185]; «...на **дзвіниці бемкає самотній дзвін**, **рунтаючи осінню тишу...**» [2, с. 18].

Серед інших груп дієслівної розмовної лексики можна виділити такі: фазові дієслова (*притлумлювати*, *стлумлювати*, *спороджувати*), дієслова раптової дії (*встругнути*, *розпанахати*), ставлення (*відпекуватися*), лексеми, пов'язані з веселощами, святкуванням (*празникувати*, *справляти*, *чаркуватися*) тощо. Наведемо приклади: «Тоді Ростислав **підвів на князя очі**, **повні ненависті й марної надії на княже милосердя**, та **враз рятівна мисль осінила його обличчя**, й **слова, ним вимовлені, притлумили Данилів гнів**» [2, с. 162]; «... він **вийшов з-за стола**, **подав мені руку й довго термосив мою**, **примовляючи: / – Такий, як на фотографії! І в романі – теж... Ти молодець, Ігоре, таку річ **встругнув!****» [2, с. 90]; «Святковий люд **уже розходиться з церкви празникувати...**» [2, с. 18].

Отже, з метою стилізації розмовності Р. Іваничук використовує у творі розмовні іменники та дієслова, які репрезентують різні ЛСГ і мають словотвірні маркери розмовності. Незважаючи на те, що романний триптих описує три важливих історичних періоди, а саме: часи існування Галицько-Волинського князівства, початок ХХ століття та хрущовську «відлигу», письменник майстерно передав особливості живого мовлення кожного з них, використавши як загальнонародну мову, що перебуває в літературному вжитку, так і слова, розміщені на її периферії – розмовні, часто згублені, просторічні, фамільярні тощо. Стилістичний потенціал різних за ступенем зниженості розмовних одиниць використано з метою індивідуалізації характерів персонажів через особливості їх мовлення, передачі часового та локального колоритів. Перспективним є також вивчення синтаксичної організації цього роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирик С. П. Оповідність в українській художній прозі : монографія / С. П. Бирик / [за наук. ред. С. Я. Єрмоленко]. – К.: Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 288 с.
2. Іваничук Р. Хресна проща: роман / Р. Іваничук. – Харків : Фоліо, 2011. – 284 с.
3. Словник української мови: в 11 томах / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР / [ред. кол. І. К. Білодід (гол.) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970-1980.
4. Ткаченко Т. В. Засоби стилізації розмовності в прозі Михайла Стельмаха : фвтореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / Т. В. Ткаченко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/1848/3/Tkachenko.pdf>

Стаття надійшла до редакції 17.11.2016 р.